

Atıf için/Citation: Öz Ceviz, N., Tektaş N., Basmacı G. ve Tektaş, M. (2020). Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 312-329.

Covid 19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Değişkenlerin Analizi

Nuray ÖZ CEVİZ*, Necla TEKTAŞ**, Gültekin BASMACI***, Mehmet TEKTAŞ****

Öz: Üniversite eğitimi öğrenciler için kariyer planlaması, iyi bir iş bulabilme, mesleki yeterlilik kazanabilme ve benzeri amaçları olan çok önemli bir süreçtir. Bu süreçte öğrenciler kaygılarını arttıracak çok sayıda sorunla karşılaşılır ve bu kaygılarını yönetmeye çalışırlar. Bu mücadele çoğu zaman gençlerde daha fazla kaygıya sebep olmaktadır. Bazen durum kaygı olarak ortaya çıkan bu süreç, yaşanabilecek olumsuzlukların düşüncesi ile bile sürekli kaygıya dönüşebilir. 2019 yılının sonlarından itibaren tüm dünyaya yayılan ve üniversite gençliğinin de ilk defa karşılaştığı Covid-19 pandemi sürecinin kaygı düzeylerini nasıl etkilediğini incelemek önemlidir. Bu nedenle, kaygı düzeylerine etki eden faktörleri belirlenmesi gerekir. Bu amaçla çalışmamızda, ülkemizde farklı üniversitelerde ve kademelerde eğitim gören 443 öğrenciye online anket yapılarak kolayda örnekleme yöntemine göre veriler toplanmıştır. Bu verilere bağlı olarak, öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri çeşitli demografik değişkenlere göre analiz edilmiştir. Buna göre, durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde erkek öğrenciler, yaş değişkenine göre 30 yaş ve üzeri olan öğrenciler, okul değişkenine göre enstitü öğrencileri ve sınıf değişkenine göre hazırlık sınıfı öğrencilerinin kaygı düzeyleri daha düşük olup diğer değişkenlere göre istatistik olarak anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin Covid-19 pandemi sürecinde ailelerin yanında olup olmamalarına göre kaygı düzeyleri açısından istatistik olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Bununla birlikte Hiyerarşik Regresyon yöntemi ile kaygı durumlarını modellenmiştir. Buna göre durumluk kaygı modeli yaş, medya takip ve haber takip değişkenlerinden oluşmuştur. Sürekli kaygı modeli cinsiyet, yaş ve medya takip değişkenlerinden oluşmuştur. Her iki modelde de bulunan değişkenlerin kaygı durumlarını arttırdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, pandemi, durum-sürekli kaygı, hiyerarşik regresyon, yükseköğretim öğrencileri.

Analysis of Variables Affecting Anxiety Levels of University Students in the Covid 19 Pandemic Process

Abstract: University education is a very important process for students with career planning, finding a good job, gaining professional competence, and similar aims. During the Pandemic, students encounter many problems that increase their anxiety and try to manage these anxieties. This struggle often causes more anxiety in young people. This process, which sometimes appears as an anxiety, can turn into constant anxiety even with the thought of possible negativities. It is important to examine how the Covid-19 pandemic period, which has spread all over the world since the end of 2019 and which the university youth faced for the first time, affected their anxiety levels. Therefore, the factors that affect anxiety levels should be determined. For this purpose, in our study, the data were collected according to the convenience sampling method by conducting an online survey with 443 students studying at different in Turkey. Based

*Öğr. Gör., Marmara Üniversitesi, TBMYO Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, ORCID: 0000-0002-9670-6176, nuray.ceviz@marmara.edu.tr

**Doç. Dr., Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, ORCID 0000-0002-8190-4532, ntektas@bandirma.edu.tr

***Doç. Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Makine Mühendisliği Bölümü, ORCID:0000-0003-4818-3160, gbasmaci@mehmetakif.edu.tr

****Prof. Dr., Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Ulaştırma Mühendisliği Bölümü, ORCID:0000-0001-9564-8069, ntektas@bandirma.edu.tr

on the data, student's state and trait anxiety levels were analyzed according to various demographic variables. Accordingly, it has been found that when the state anxiety and trait anxiety levels were examined by gender variable, the anxiety levels of male students, students aged 30 and over according to the age variable, institute students according to the school variable, and preparatory class students according to the class variable were found to be lower, with a statistically significant difference compared to the other variables. When anxiety was investigated according to if the students were with their families during the Covid 19 pandemic period, no statistically significant difference was found in terms of anxiety levels. However, anxiety situations were modeled with the hierarchical regression method. Accordingly, the state anxiety model consisted of age, media follow-up and news follow-up variables. Trait anxiety model consisted of gender, age and media follow-up variables. It has been observed that the variables in both models increase the anxiety states.

Keywords: Covid-19, pandemic, situation-continuous anxiety, hierarchical regression, higher education students.

Giriş

21. Yüzyıl birçok alanda olduğu gibi teknoloji alanda da çok önemli değişiklik ve gelişmeler getirmiş; fakat toplumlarda stres seviyesini de artırmıştır. Artan rekabet ortamı her kesimi etkilediği gibi özellikle eğitim gören genç kuşakları daha fazla endişelendirmekte, stres altına sokmakta ve stres ile birlikte kaygıyı da beraberinde getirmektedir. Kaygı, stresi tetikleyen en büyük etkenlerden birisi olmakla beraber, bireylerin sosyal hayattaki ilişkilerini ve günlük yaşantısını olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla özellikle genç kuşakların geleceğe bakış açılarında da tesiri görülmektedir (Basmacı, Tektaş, Tektaş ve Ceviz, 2017). 21. Yüzyıl teknolojik gelişmelerin yanında bir takım hastalık ve salgınları da beraberinde getirmiştir. Neredeyse tüm hastalıklar stres kaynaklı olarak gösterilmekte, özellikle toplumlar arasında çok yaygınlaşan kanser için stresten uzak durulması önerilmektedir. Fakat sadece kanser değil, yüzyılın başlarında ortaya çıkan SARS-COV2 gibi bölgesel epidemin yanında 2019'un sonunda Çin'de başlayarak tüm dünyaya yayılan Covid-19 pandemisi kaygı seviyesini inanılmaz artırmış, gelecek kaygısı en üst seviyeye çıkmıştır. Bununla birlikte yaşantımızda birçok ritüel değişmiş, eğitimden çalışma düzenine, alışverişten gezilere kadar her alanda bu değişiklikler gözlenebilir olmuştur. Bu çalışma ile gençlerin pandemi ile birlikte arttığı düşünülen kaygı seviyelerini ve bunu artıran unsurları tespit etmek amaçlanmaktadır. Böylece geliştirilen çözüm önerilerinin geleceğimizi şekillendirecek olan gençlerimiz için yapılan çalışmalara yön vereceği düşünülmektedir.

İnsanoğlu, eğitime her geçen yıl daha fazla önem vermekte, bildiklerini uygulamak ve gelecek nesillere aktarmak için çaba sarf etmektedir (Horzum, 2003). Dolayısıyla her zaman aralığında mevcut kaynakların, daha kaliteli ve verimli eğitim elde etmek için kullanıldığı görülmektedir (Kaymakcan, Meydan, Telli ve Cevherli, 2013). Bununla beraber dünya genelinde nüfus artışı ve eğitimin yaygınlaşması ile birlikte her yaş grubundan bireylerin eğitime yönelmesi, mevcut kurumların yetersiz kalmasına ve eğitim modellerinin çeşitlenmesine olanak sağlamıştır (Horzum, 2003). Bilgisayarın, internetin icadı ve yaygınlaşması, ardından cebimizde taşıdığımız küçük bilgisayarlar diyebileceğimiz akıllı telefonlar ile birlikte de eğitim-öğretim ortamı çeşitlenmiş ve bu yöndeki uygulamalar artmıştır. Ayrıca zaman ve yer kavramını ortadan kaldıran bu gelişmeler yaygınlaşmıştır ve benimsenmiştir (Özmen, 2010; Ağır, 2007). Çalışanlar, eğitim kurumlarına uzak olanlar, kendini geliştirmek isteyenler, ulaşım ve eğitim bütçeleri kısıtlı olanlar gibi birçok kişi uzaktan eğitimi tercih etmektedir (Birinci, 2010). Dünyada olan bu gelişmeler ile birlikte ülkemizde de uzaktan eğitim modeli yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu doğrultuda alanyazında bireylerin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile ilgili çalışmalar da yaygınlaşmıştır. Genellikle bu çalışmalarda öğrencilerin uzaktan eğitime karşı orta ve düşük seviyede çıkan etkileşim kaygı düzeyleri ile uzaktan eğitime olan tutumları arasında

benzerlik görülmektedir (Arslan ve Korkmaz, 2019; Barış, 2015; Ülkü, 2018). Ayrıca cinsiyet, yaş ve eğitim durumu gibi demografik faktörlerin kaygı ve uzaktan eğitim tutumu arasındaki ilişkide fark görülmemektedir. Bir başka ifade ile bu grupların etkileşim kaygı düzeyleri benzerdir (Arslan ve Korkmaz, 2019; Eriş ve İkiz, 2013; Fotiadou, Angelaki ve Mavroidis, 2017; Teachman ve Allen, 2007). Fakat alanyazında yaş faktörü açısından farklı sonuçların elde edildiği çalışmalar da görülmektedir. Bower ve Kamata, (2000) yaşlıların gençlere oranla uzaktan eğitimden memnun olduklarını ifade etmiştir.

Kaygı, kişiden kişiye farklılık gösteren bedensel ve ruhsal belirtiler meydana getirmekte olup (Köknel, 1982), yansımaları duygusal ve psikolojik şekillerde olabilmektedir (Cüceloğlu, 1992). Kaygı, Türk Dil Kurumu'na (2020) göre sıkıntı, endişe, üzüntü duyulan düşünce, tasa olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme ve dünya genelinde yaşanan ekonomik krizler özellikle işsizliği arttırmakta ve doğal olarak üniversite öğrencilerinin de mezuniyet sonrası kaygı düzeylerini yükseltmektedir. Ülkelerin genç işsizlik oranları da, risk taşıyan genç işgücü oranının kaygı seviyesini önemli ölçüde artırmaktadır. Tecrübe eksikliği, istihdam sahasına ilk kez giriyor olmaları gibi etmenler, ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunları tetiklemekte, öğrencilerin kaygı seviyesini yükseltmektedir (Yılmaz, 2019). Bu tarz stresli durumlarda daha da belirginleşen kaygı, kişinin kendini güvensiz olarak algılamasına sebep olduğundan doğal bir savunma mekanizması olarak geliştirdiği durumdur (Öz, 2010).

Genç nüfusun ve özellikle üniversite öğrencilerinin meslek edinme süreçlerinde endişe ve kaygıya sebep olan gelişmelerin beraberinde, bütün dünya ile birlikte ülkemizde de yayılan ve dünya genelinde pandemiye sebep olan Covid-19, adeta bedenlen olduğu kadar psikolojik olarak da dayanıklılığa meydan okumaktadır. Salgın, psikolojik baskı ile beraber (Kasapoğlu, 2020), ani, olumsuz beklenmedik değişiklikler ile kaygı ve endişe seviyesini en üst düzeylere çıkarmıştır. Zira tüm dünyada ciddi can kayıplarına yol açan bu virüsün, bulaşma yolları ve tedavisi konusunda farklı görüşlere sahip olan bilim insanlarının görüşleri, hastalığa ilişkin belirsizlik duygusunu derinleştirdiği ve kaygıyı arttırdığı görülmektedir (Memiş Doğan ve Düzal, 2020). Üstelik insan hayatını durma noktasına getiren karantinaların baş göstermesi de bu durumu daha da olumsuz etkilemiştir. Eğitim de bu durumdan etkilenmiş ve yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitim modeli uygulanmaya başlamıştır. Uzun süren bu sürecin özellikle eğitim alanında korku ve endişeye sebep olduğu düşünülmektedir. Doğal olarak her yaştan bireyler hem kendilerine hem de yakınlarına ve topluma karşı sorumluluk bilincini yerine getirme görevini mecburen üstlenmiştir. Şengür (2020) yaptığı çalışmada Covid-19 temelli kaygı ve bireylerin koruyucu tutum geliştirmesi arasında güçlü bağlar olduğunu tespit etmiştir. Salgınlar insanlık tarihi boyunca her zaman görülmüş, kişileri ve toplumları risk altında tutarak ekonomik, psikolojik bir silah olarak tehdit etmiştir. Strong (1990) bu durumu "salgın psikolojisi" olarak adlandırmıştır. Bu yaklaşımda tehdit oluşturan salgın, bireylerde ve toplumlarda ortak bir sorun olarak psiko-sosyal etkiler yaratmakta ve hızla yayılarak kolektif bir salgına dönüşmektedir. Psiko-sosyal salgın, bu anlamda üç tür salgın olarak karşımıza çıkarmakta olup korku, açıklama ve eylem olarak tanımlanmaktadır. Burada bu üç tür de gerek bireysel gerek toplumsal korku ve kaygı düzeyini, yaşam standartları açısından, sağlık açısından, gelecek açısından, sevdiklerini kaybetme ya da ölüm korkusu ile artırmaktadır. Memiş Doğan ve Düzal (2020) Covid-19'a yönelik korku ve kaygı ile ilgili yaptıkları çalışmada bu oranın %94 gibi önemli bir kısmı tarafından belirtildiğini ortaya koymaktadır. Yine aynı çalışmada korku ve kaygı düzeylerinin demografik özelliklere göre değişiklik gösterdiği, kamusal ve özel alan ayrımının belirginleştiği, mavi yakaların daha tedirgin olduğu belirtilmiştir. Bozkurt (2018) da korkunun kaynağını belirsizlik olarak göstermekte, bu süreçteki belirsizlik de en çok birey ve toplumları karamsarlık ve kaygıya itmektir. Bauman'a göre (2003) belirsizlik, korkunun temelini ve kolektif temsilini oluşturmaktadır. Dolayısıyla salgın hastalıkların yarattığı bireysel ve toplumsal korku, kaygının kaynağının belirsizliği ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Pandemi ile birlikte alanyazında yer alan çalışmaların, kaygı ve belirsizlik ile daha da örtüştüğü ve ortaya çıkan kaygının beraberinde tahammül ve sağlam kalma ile ilgili sorunları da taşıdığı görülmektedir. Kasapoğlu (2020)'da yaptığı çalışmada psikolojik olarak sağlam kalabilmeyi tahammül sınırları ve maneviyat değişkenlerinin bireyleri nasıl etkilediği üzerinde durmuştur. Bu olumsuz durumların uygunsuz davranışları geliştirdiği ve savunma mekanizmaları oluşturduğu da yapılan çalışmalarda görülmektedir (Cullen, Gulati ve Kelly, 2020). Zira kaygı, bireyde korkuya benzeyen ve hatta korku yaratan bir endişe duygusu olarak şekillenmekte (Gezgin, Çam ve Karademir, 2010), aşırı hali ise kaygı bozukluğu olarak adlandırılmaktadır (Karamustafaloğlu ve Yumrukçal, 2011). Kaygı, psikolojik olarak sağlam kalma durumu ile negatif yönde (Açıkgöz, 2019; Hjemdal, Vogel, Solem, Hagen ve Stiles, 2011; Min, vd., 2013; Perişan, 2018), yaşanan belirsizlik durumlarının yaşattığı strese karşı ise pozitif yönde (Belge, 2019; Dugas, Gosselin, & Ladouceur, 2001; Tantan Ulu, 2019; Williams, Domanico, Marques, Leblanc ve Turkheimer, 2012) anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Bireylerin kaygılarından arınarak psikolojik olarak sağlam kalması, hem onları risklerden koruyacak hem de travma ve benzeri durumların yaşamasını engelleyecek ya da onları aşmasını kolaylaştıracaktır (Richardson, 2002). Dünya Sağlık Örgütü'nün Avrupa direktörü Covid-19 salgınının özellikle bireyleri psikolojik olarak etkilediğini, aynı zamanda bu süreçte kaygının yönetimi için fiziksel ve zihinsel sağlık için önemli bir fırsat ve kazanım olduğunu belirterek desteklemiştir (Kluge, 2020). Çünkü psikolojik olarak sağlam olan bireyler ruhsal olarak da son derece sağlıklı ve zorluklardan yılmadan mücadele eden, iyimser kişiler olarak görülmektedir (Benard, 2004; Campbell-Sills, Cohan ve Stein, 2006; Erarslan, 2014; Rahat, 2014; Terzi, 2006; Theriault, 2017; Yalım, 2007). Pandemi süreci psikolojik sağlamlığı aşırı derecede etkilemiş ve bu sürecin belirsizlik durumunun devam etmesinin bireylerin uykusuzluk ve öfke gibi durumlarını arttırdığı da tespit edilmiştir. Özellikle bu süreçten kadınlar daha fazla etkilenmiş (Duan ve Zhu, 2020; Wang, vd., 2020), sağlık çalışanları arasında da kadın faktörü ön plana çıkmıştır (Şahin, vd., 2020; Zhang, vd., 2020).

Tüm bu çalışmalar kapsamında, bu araştırma üniversitede öğrenim gören ve uzaktan eğitim almak durumunda kalan öğrencilerin, yaşanan tüm bu belirsizlik ve devam edebilecek olan uzaktan eğitim ile durumluk kaygı ve sürekli kaygı durumlarını irdelemek üzere yapılmıştır.

Yöntem

Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen bu araştırma, tarama modellerinden biri olan genel tarama modeliyle yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini, 2019-2020 eğitim-öğretim döneminde halen uzaktan eğitime devam eden üniversite öğrencileri araştırmanın örneklemini ise olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemine göre ulaşılabilen üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Üniversite öğrencilerinin Covid-19 pandemi sürecinde kaygı düzeylerini ortaya çıkarmak amacıyla, araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin sürekli kaygıları düzeyleri ve durumluk kaygı düzeyleri ne durumdadır?
- Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyleri Covid-19 pandemi sürecinde;
 - Cinsiyet,

- Yaş,
 - Sınıf seviyesi,
 - Haberleri takip etme,
- değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Anket, salgın nedeniyle üniversite eğitimine ara verildiği döneme denk gelmesi nedeniyle öğrencilere çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Öğrencilere anketi doldurmadan önce katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu bildirilmiştir. Ayrıca anket yoluyla toplanan verilerin bilimsel bir çalışma için kullanılacağı ve gizliliği hakkında bilgi verilmiştir.

Veri toplama aracı olan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ve ikinci bölümde ise Spielberg Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği yer almaktadır.

Kişisel Bilgi Formu: Bu form öğrencilerin Covid-19 sürecinden olumlu ve olumsuz etkilenmelerine neden olduğu düşünülen durumları ortaya çıkarmak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan formda öncelikle öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf, öğretim şekli, okul türü, Covid-19 pandemi sürecinde barındığı yer ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Daha sonra Covid-19 pandemi sürecinde öğrencilerin kaygılarını azaltmak için yaptıkları faaliyetler, kaygılarını arttıran faaliyetler, bu sürecin olumlu katkıları ve bu süreçte onları etkileyen kısıtlamalara yönelik sorular sorulmuştur.

Spielberg Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği (State-Trait Anxiety Inventory-STAI): Spielberg vd. (1970) tarafından geliştirilen Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve standardizasyonu Öner ve Le Compte (1983) tarafından yapılmıştır. Her iki ölçek de 20'şer maddeden oluşmaktadır. Maddelere verilen tepkiler 1'den 4'e kadar değişmektedir. Durumluk Kaygı Ölçeği için değerlendirme aralıkları; 1 (Hiç), 2 (Biraz), 3 (Çok), 4 (Tamamıyla), Sürekli Kaygı Ölçeği için; 1 (Hemen Hemen Hiçbir Zaman), 2 (Bazen), 3 (Çoğu Zaman), 4 (Hemen Hemen Her Zaman) şeklindedir. Ölçekteki doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları ifade etmektedir. Durumluk Kaygı Ölçeğinin 1., 2., 5., 8., 10., 11., 15., 16., 19. ve 20. maddeleri, Sürekli Kaygı Ölçeğinin ise 21., 26., 27., 30., 33., 36. ve 39. maddeleri tersine dönmüş maddelerdir. Her ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20 ile 80 arasında değişmektedir. Puanın yüksek olması kaygı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde betimleyici veriler için frekans, yüzde, ortalama ve standart sapmalar kullanılmıştır. Gruplar arasındaki fark için bağımsız t-testi, tek yönlü ANOVA modelleme amacıyla da korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır.

Etik Kurul İzin

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Katılımcılara araştırma konusunda bilgi verilmiş, verilerin bilimsel araştırma için kullanılacağı belirtilmiş, yazılı ve sözlü onamları alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde ilk olarak demografik bilgiler ikinci bölümde ise durumluk kaygı-sürekli kaygı ölçeği ile ilgili analizler yer almaktadır.

Demografik Analizler

Araştırmada öncelikle örnekleme yer alan katılımcıların demografik özellikleri ortaya koyularak tanımlayıcı istatistikler belirlenmiş ve aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.
Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken		n	%
Cinsiyet	Erkek	182	41.08
	Kadın	261	58.91
Yaş	18-22	262	59.14
	23-25	119	26.86
	26-29	33	7.44
	30 ve +	29	6.54
Sınıf	Hazırlık	20	4.51
	1.sınıf	112	25.28
	2.Sınıf	104	23.47
	3.Sınıf	79	17.83
Öğretim Şekli	4.sınıf ve üzeri	128	28.88
	Birinci Öğretim	400	90.29
	İkinci Öğretim	43	9.71
	Okul	MYO/TBMYO	80
Yüksekokul		27	6.09
Fakülte		290	65.46
Enstitü		46	10.38
Barınma	Ailemle	378	85.32
	Arkadaşlarla	25	5.64
	Yurtta	15	3.38
	Tanıdıklarla	3	0.67
	Apartta	4	0.91
	Yalnız	18	4.06
Toplam		443	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere, anket uygulamasına katılan 443 öğrenciden 182’si erkek (%41.08) ve 261’i (%58.91) kadındır. Katılımcıların yaş değişkenine göre 18-22 yaş grubunda 262 (%59.14) öğrenci, 23-25 yaş grubunda 119 (%26.8) öğrenci, 26-29 yaş grubunda 33 (%7.44) öğrenci, 30 yaş ve üzerinde 29 (%6.54) öğrenci olarak dağılım göstermiştir. Sınıf değişkenine göre hazırlıkta 20 (%4.51) öğrenci, 1. sınıfta 112 (%25.28) öğrenci, 2. sınıfta 104 (%23.47) öğrenci, 3. sınıfta 79(%17.38) öğrenci ve 4. sınıfta ve üzeri olan 64 (%14.44) öğrenci olarak dağılmıştır. Ayrıca katılımcıların 400’ü (%90.29) birinci öğretim ve 43 (%9.71) ikinci öğretim öğrencisidir. Okul türü değişkenine göre 80 (%18.05) öğrenci MYO/TBMYO’da, 27 öğrenci (%6.09) yüksekokulda, 290 öğrenci (%65.46) fakültede, 46 (%10.38) öğrenci enstitüde öğrenim görmektedir. Covid-19 pandemi sürecinde katılımcıların 378’i (%85.32) ailesiyle, 65’i ise (%14.7) farklı yerlerde barınmaktadır.

Tablo 2.

Katılımcıların Covid-19 Pandemi Sürecinde Kaygılarını Azaltmak İçin Yaptıkları Faaliyetler

	f	%
Film seyretmek	167	13,56
Uyumak	150	12,18
İbadet etmek	137	11,12
Sevdiklerimle Sohbet Etmek	130	10,55
Müzik dinlemek	127	10,31
Kitap okumak	111	9,01
Sosyal ağlarda gezinmek	108	8,77
Oyun oynamak	90	7,31
Yemek Yapmak	85	6,90
Ev işlerine yardım etmek.	50	4,06
Sanat faaliyetleri ile uğraşmak	41	3,33
Ders çalışmak	36	2,92

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin Covid-19 pandemisi ile birlikte evde kalarak geçirdikleri süre içerisinde yaşadıkları kaygıyı en çok film seyrederek (167; %13.56) azaltmaya çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca bu süreçte öğrenciler kaygılarından uzaklaşmak için uyuma eylemini (150; %12.18) çokça tercih ettiği belirlenmiştir. İbadet ederek kaygıyı azaltma eylemi de (137; %11.12) öğrenciler tarafından sıkça tercih edilmiştir. Ayrıca öğrenciler sevdikleri ile sohbet etme, müzik dinleme ve kitap okuma faaliyetleri ile bu süreçte kaygılarını azaltmaya çalışmışlardır.

Tablo 3.

Katılımcıların Covid-19 Pandemi Sürecinde Kaygılarını Artıran Faaliyetler

	f	%
Salgın sürecinin belirsizliği	276	19,52
Eğitimle ilgili belirsizlik süreci	276	19,52
Yakınlarımla salgına yakalanma ihtimali	192	13,58
Bulaştırma İhtimali ve Ölüm Korkusu	189	13,37
Gelecek planlarımla değişmesi	138	9,76
Ders değerlendirmelerinin belirsizliği	129	9,12
İş /Gelecek kaygısı önünü görememek	96	6,79
Salgın nedeniyle sağlık problemlerinin ortaya çıkması	60	4,24
Akademik takvimin değişkenliği	58	4,10

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların %19.52'sinin salgın sürecinin belirsizliğinden dolayı kaygı duydukları ve dolayısı ile endişelendikleri görülmektedir. Bu durumu aynı oranla eğitim sürecinde yaşanan belirsizlik süreci ve eğitim alamama durumunun yarattığı kaygı izlemektedir. Salgının ölüm oranları üzerinde negatif etkisi (192; %13.58) sebebiyle, katılımcıların yakınlarının hastalığa yakalanma riski de bireylerin kaygı seviyesini artırmaktadır.

Tablo 4.
Covid-19 Pandemi Sürecinin Katılımcılara Yaptığı Olumlu Katkılar

	f	%
Ailemle zaman geçirmek	320	23,83
Kendimi geliştirmek	305	22,71
Yeni hobiler edinmek	220	16,38
Online eğitimlere katılmak	216	16,08
Kötü Alışkanlıklarımdan Kurtulmak	77	5,73
Yabancı dil öğrenmek	71	5,29
Yardım faaliyetlerine katılmak	61	4,54
Online sertifika programlarına katılmak	38	2,83
Yeni iş bulmak	35	2,61

Tablo 4’te pandemi sürecinin öğrencilere yaptığı olumlu katkılar yer almaktadır. Covid-19 pandemisi ve oluşturduğu evde kalma çağrısını yaşayan tüm bireyleri kapsadığından, evlerine geri dönen öğrencilerin de tekrardan aile bireyleri ile bir araya gelmesini sağlamıştır (320; %23.83). Aynı zamanda bu öğrencilerin 305’i (%22.71) kendini geliştirme fırsatı bulduklarını dile getirmişlerdir. Sürenin uzaması bireylerin yeni hobiler edinmesine de (220; %16.38) ortam sağlamıştır. Bu süreçte herkesin evde kalması ile birlikte öğrenciler yeni iş bulmak içinde araştırma ve düşünme fırsatı bulduklarını belirtmişlerdir

Tablo 5.
Covid-19 Pandemi Sürecinde Katılımcıları Etkileyen Kısıtlamalar

	f	%
Sevdiklerimle görüşmemek	277	20,63
Arkadaşlarıyla görüşmemek	220	16,38
Okula gidememek	192	14,30
Ailemin işi nedeniyle gelir kaybına uğraması	137	10,20
Sosyal /Kafe ortamlara gidememek	136	10,13
Camilerin kapalı olması	108	8,04
Gezi/ tatil /etkinliklere katılamamak	85	6,33
Sportif faaliyetleri yapamamak	76	5,66
Konser ve sanatsal etkinliklerin olmaması	57	4,24
20 yaş altı ve 65 yaş üstü ile aynı ortamda kalmak	38	2,83
AVM ye gidememek	17	1,27

Tablo 5’te görüldüğü üzere katılımcı bireylerin sevdikleriyle (277; %20.63) ve arkadaşlarıyla (220; %16.38) görüşmemesinin en çok kısıtlayıcı etkenler olduğu belirlenmiştir. Covid-19 virüsünün kolayca yayılabilmesi ve süper taşıyıcı denen bireylerin kendinden emin olmadan başkalarına virüs bulaştırma kaygısı, toplumsal hayatta sosyalleşmenin önüne geçen en büyük etkenler olduğu düşünülmektedir.

Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ile İlgili Analizler

Araştırmaya katılan öğrencilerin durumluk kaygı ve sürekli kaygı puan analizleri aşağıda Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Katılımcıların Durumluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Puan Ortalamaları

Değişken	\bar{X}	S.s.	Minimum	Maksimum
Durumluk Kaygı	42.19	13.79	21	80
Sürekli Kaygı	46.21	10.73	20	80

Tablo 6’da öğrencilerin durumluk kaygı puanlarının 21-80 arasında değiştiği ve bunun ortalamasının 42.19±13.79 olduğu ve sürekli kaygı puanlarının 20-80 arasında değiştiği ve bunun da ortalamasının 46.21±10.73 olduğu görülmektedir.

Tablo 7.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Puanları Cinsiyet Değişkeni İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi

Ölçek	Cinsiyet	n	\bar{X}	S.s.	t	p
Durumluk Kaygı	Erkek	182	43.96	9.92	-3.71	0.001
	Kadın	261	47.75	11.03		
Sürekli Kaygı	Erkek	182	40.06	12.93	-2.74	0.006
	Kadın	261	43.68	14.21		

Öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı puanı ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için veriler bağımsız grup t testi ile analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda elde edilen Tablo 7’ye göre öğrencilerin durumluk kaygı ($t=-2.74$; $p<.05$) ve sürekli kaygı ($t=-3.71$; $p<.05$) puanların istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu farklılık erkek öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Yani analizin sonucuna göre erkekler kadınlara göre daha az kaygılıdırlar.

Tablo 8.

Durumluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Puanları İle Yaş Değişkeni İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Yaş	n	\bar{X}	F	p	Fark
Durumluk Kaygı	18-22 Yaş(1)	262	43.71	5.06	0.007	(1 – 3)
	23-25 Yaş(2)	119	41.09			
	26 Yaş ve Üzeri(3)	62	37.90			
Sürekli Kaygı	18-22 Yaş(1)	262	46.96	2.56	0.078	
	23-25 Yaş(2)	119	45.86			
	26 Yaş ve Üzeri	62	43.60			

Öğrencilerin durumluk kaygı ve sürekli kaygı puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen Tablo 8’e göre öğrencilerin durumluk kaygı puan ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=3.39$; $p<.05$). Durumluk kaygı puan ortalamalarındaki farklılığı belirlemek için yapılan Scheffe testine göre 18-22 yaş ile 26 yaş ve üzeri grupları arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmuştur. Yaş değişkenine göre öğrencilerin sürekli kaygı puan ortalamaları anlamlı olarak farklılık göstermemiştir ($F=1.98$; $p>.05$).

Tablo 9.

Durumluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Puanları ile Sınıf Değişkeni İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Sınıf	n	\bar{X}	F	p	Fark
Durumluk Kaygı	1.sınıf(1)	112	39.40	2.780	0.041	(2 – 3)
	2.sınıf(2)	104	44.58			
	3.sınıf(3)	79	42.16			
	4.sınıf ve üzeri (4)	64	43.14			
Sürekli Kaygı	1.sınıf(1)	112	44.30	1.577	0.194	
	2.sınıf(2)	104	47.15			
	3.sınıf(3)	79	46.80			
	4.sınıf ve üzeri (4)	128	46.59			

Tablo 9’da durumluk kaygı ve sürekli kaygı puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; durumluk kaygı aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($F=3.49$; $p<.05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan Scheffe testine göre incelendiğinde 2.sınıf ve 3.sınıf öğrencilerinin puanları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Sürekli kaygı puan ortalamaları ile sınıf değişkeni arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($F=1.38$; $p>.05$).

Tablo 10.

Durumluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Puanları Haberleri Takip Etme Değişkeni İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi

Ölçek	Haber Takip	n	\bar{X}	S.s.	t	p
Durumluk Kaygı	Evet	236	44.76	13.49	4.3	0.001
	Hayır	207	39.26	13.57		
Sürekli Kaygı	Evet	236	48.19	11.71	4.26	0.001
	Hayır	207	43.91	9.89		

Öğrencilerin Covid-19 sürecinde haberleri takip etmelerinin durumluk kaygı ve sürekli kaygı puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız grup t testi sonucuna göre durumluk kaygı ($t=4.3$; $p<.05$), sürekli kaygı ($t= 4.26$; $p<.05$) alınan puanların istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu farklılığın haber takip edenlerin lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin Covid-19 sürecinde durumluk kaygı toplam puanları ile yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkileri görmek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi öncesinde korelasyon analizi yapılmıştır. Tablo 11’de korelasyon analizi bulguları görülmektedir.

Tablo 11.

Katılımcıların Durumluk Kaygı ile Demografik Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	\bar{X}	S.s	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Durumluk kaygı	42.20	13.79	1.00								
2.Cinsiyetiniz	1.59	0.49	0.13	1.00							
3.Yaşınız	1.61	0.88	-0.15	-0.04	1.00						
4.Okulunuz	2.68	0.89	-0.05	-0.16	0.20	1.00					
5.Sınıfınız	3.56	1.48	0.06	0.11	0.26	0.27	1.00				
6.Öğretim şekli	1.10	0.30	0.02	0.01	0.01	-0.04	0.08	1.00			
7.Barınma	1.15	0.35	-0.01	-0.15	0.12	0.13	0.10	0.06	1.00		
8.Medya takip	1.22	0.41	-0.08	-0.03	0.05	-0.04	-0.05	0.07	-0.06	1.00	
9.Haber takip	1.47	0.50	-0.20	-0.21	-0.03	-0.02	-0.15	-0.11	-0.02	0.16	1.00

Tablo 11’de durumluk kaygı ile demografik değişkenler olan cinsiyet, yaş, okul, sınıf, öğretim şekli, barınma, medya takip etme ve haber takip etme değişkenleri arasındaki ilişki düzeyleri görülmektedir.

Tablo 12.

Demografik Değişkenlerin Durumluk Kaygı Puanına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Modeller	β	t	p	R	R ²	ΔR^2	f	p
Model 1				0.193	0.037	0.015	6.934	0.001
Yaş	-0.143	-3.06	0.002					
Cinsiyet	0.123	2.63	0.002					
Model 2				0.268	0.072	0.061	5.447	0.001
Yaş	-0.149	-3.21	0.001					
Cinsiyet	0.086	1.79	0.073					
Barınma	0.112	0.24	0.881					
Medya takip	-0.042	-0.89	0.037					
Haber takip	-0.178	-3.73	0.001					

Tablo 12’de durumluk kaygı ile korelasyon analizi yapılan değişkenler için hiyerarşik regresyon analiz sonuçları görülmektedir. Araştırma değişkenlerinden, aralarında korelasyon bulunan değişkenler için demografik değişkenlerin etkisi kontrol edilerek hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 12). Analizin sonucunda elde edilen ilk modelde demografik değişkenlerden cinsiyet ve yaş değişkenleri için sonuçlardan anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiştir (F=6.934, p=0.001, R² = 0.037). İkinci aşamada sonrasında kontrol edilen değişkenler ve diğer demografik değişkenler modele dâhil edilmiş, model 2 anlamlı bulunmuştur (F=5.447, p=0.001, R² = 0.072). Model 2 katılımcıların durumluk kaygılarını ve demografik değişkenlerin etkisini tahmin etmektedir. Burada yaş, medya takip ve haber takip durumluk kaygıyı azaltmakta, cinsiyet ve barınma şekli ise bu model için anlamını yitirmektedir. Analiz sonucunda ΔR^2 =0.061 olarak belirlenmiş, yaş (β =-0.149, p<0.001) ve haber takip (β =-0.178, p<0.001) durumluk kaygıyı tahmin ettiği gözlenmiştir. Bu sonuçlara göre, durumluk kaygı puanının bir birim artışı ile yaş 0.149 birim, medya takip 0.042 birim ve haber takip 0.178 birim azaltacaktır.

Öğrencilerin Covid-19 sürecinde sürekli kaygı toplam puanları ile yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkileri görmek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizi öncesinde korelasyon analizi yapılmıştır. Tablo 13’te korelasyon analizi bulguları görülmektedir.

Tablo 13.

Katılımcıların Sürekli Kaygı İle Demografik Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri

Değişkenler	\bar{X}	S.s	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Sürekli kaygı	46.19	10.74	1.00								
Cinsiyetiniz	1.58	0.49	0.17	1.00							
Yaşınız	1.61	0.88	-0.11	-0.04	1.00						
Okulunuz	2.68	0.89	-0.05	-0.16	0.20	1.00					
Sınıfınız	3.56	1.48	0.04	0.11	0.26	0.27	1.00				
Öğretim şekli	1.10	0.30	0.05	0.01	0.01	-0.04	0.08	1.00			
Barınma	1.15	0.35	0.05	-0.15	0.12	0.13	0.10	0.06	1.00		
Medya takip	1.22	0.41	-0.08	-0.03	0.05	-0.04	-0.05	0.07	-0.06	1.00	
Haber takip	1.47	0.50	-0.20	-0.21	-0.03	-0.02	-0.15	-0.11	-0.02	0.16	1.00

Tablo 13'te sürekli kaygı ile demografik değişkenler olan cinsiyet, yaş, okul, sınıf, öğretim şekli, barınma, medya takip etme ve haber takip etme değişkenleri arasındaki ilişki düzeyleri görülmektedir.

Tablo 14.

Demografik Değişkenlerin Sürekli Kaygı Puanına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Modeller	β	t	p	R	R ²	ΔR^2	F	p
Model 1				0.204	0.041	0.011	5.16	0.001
Cinsiyet	0.169	3.623	0.001					
Yaş	-0.106	-2.273	0.023					
Model 2				0.28	0.078	0.068	5.81	0.001
Cinsiyet	0.148	3.145	0.002					
Yaş	-0.102	-2.156	0.032					
Barınma	0.006	0.129	0.897					
Medya takip	-0.59	-0.761	0.044					
Haber takip	-0.03	-1	0.605					

Tablo 14'te sürekli kaygı ile korelasyon analizi yapılan değişkenler için yapılan hiyerarşik regresyon analiz sonuçları görülmektedir. Araştırma değişkenlerinden. aralarında korelasyon bulunan değişkenler için demografik değişkenlerin etkisini kontrol edilerek hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 14). Analizde ilk modelde demografik değişkenlerden cinsiyet ve yaş değişkenleri modeli ile bir regresyon modeli elde edilmiş ve model 1 anlamlı bulunmuştur (F=5.16, p=0.001, R² = 0.041). Kontrol edilen değişkenler sonrasında ikinci aşamada diğer demografik değişkenler modele dâhil edilmiş ve model 2 anlamlı bulunmuştur (F=5.81, p=0.001, R² = 0.078). Model 2 katılımcıların sürekli kaygılarını ve demografik değişkenleri tahmin etmektedir. Burada cinsiyet, yaş ve medya takip sürekli kaygıyı arasında model anlamlı görülmektedir. Analiz sonucunda ΔR^2 =0.078 olarak belirlenmiş, cinsiyet (β =-0.148, p=0.002), yaş (β =-0.102, p=0.032) ve medya takip (β =-0.59, p=0.044) durumluk kaygıyı tahmin ettiği gözlenmiştir. Bu sonuçlara göre sürekli kaygının bir birim artışında cinsiyet 0.148 birim artacak, yaş 0.102 birim ve medya takip 0.59 birim azalacaktır.

Sonuç ve Tartışma

Kaygı, bireylerin toplumsal hayatın içinde yaşadıkları sıkıntılar ile birlikte stres olgusu yaratarak ortaya çıkan ve çoğalmasında ciddi hastalıklara sebep olan, psikolojik olduğu kadar fizyolojik ve sosyolojik olarak da olumsuzluk oluşturan bir durumdur. Kaygı, çok hafif bir gerginlik hissiyatından panik derecesine kadar varabilen yoğunlukta kişiyi yorabilir ve bazen kendini toparlayamayacak ve profesyonel destek alacak seviyeye getirebilir (Öztürk ve Uluşahin, 2011). Özellikle üniversite çağındaki gençlerin meslek edinebilme, hayata katılma ve değer üretme noktasında gelecek kaygısı hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Uluçay, vd. (2014) yaptıkları çalışmada gençlerin beklentilerini belirleyen değişkenlerin arasında kültür, aile ve çevre unsurlarının üzerinde durmuşlar ve bu değişkenlere göre rollerini belirlediklerini tespit etmişlerdir. Gençlerin kültürel değerlerinin geçmişten gelenler ile birlikte şekillendiği ve ileri doğru birikimin arttığı, dolayısıyla çevresinin şekillendiği en önemli eğitim basamağı olan yükseköğretim kurumlarıdır. Burada beraber okuduğu arkadaşları zamanla bireyin hem iş çevresini hem de rakiplerini oluşturmada, birey rakipleri arasından sıyrılabilme için kültürel yatırımına önem vermek durumunda kalmaktadır. Bu durumun oluşturduğu kaygıyı azaltmaya çalışan öğrenciler, 2019 yılının son aylarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkarak zamanla tüm dünyaya yayılan ve Mart 2020'den itibaren Türkiye'de de kısıtlamalara sebep olan Covid-19 virüsü ile birlikte kaygıyı azaltamadıkları gibi korku ile birleştirerek endişe seviyesinin de yükselmesine sebep olmuşlardır. Ülkemizde de, ABD'de de salgının ilk zamanlarında yapılan yüksek katılımlı araştırmalarda korku ve kaygı bir tepki olarak tüm bireylerde gözlenmektedir (Memiş Doğan ve Düzel, 2020; Lee, 2020). Bulaşma ve yayılma hızının belirlenemediği türü netleşmeyen bu virüse karşı alınan önlemler hep tedavi amaçlı olarak öne çıkmakta, oysa ki pandemiden etkilenen bireylerin ruhsal sağlık ihtiyaçları göz ardı edilmektedir (Xiang, vd., 2020). Salgın yaşamsal ve ekonomik olarak büyük kayıplara yol açmasının yanı sıra psikososyal açıdan da birçok riske yol açmaktadır (WHO, 2020). Dolayısı ile pandeminin ilk başladığı günden itibaren insanlar üzerinde gerek çıkan ölüm ve ağır hasta sayısındaki artış gerekse olumsuz yapılan medya haberleri sebebiyle ciddi seviyede korku, endişe, güvensizlik ve belirsizlik ile birlikte kaygıyı artırdığı gözlemlenmiştir (Lai, vd., 2020). Özellikle genç kuşak bu süreçten olumsuz olarak çok etkilenmiştir (Zengin ve Şengel, 2020).

Pandemi sürecinin içerisinde eğitim faaliyetlerinin aksaması, uzaktan eğitimin yaygınlaşması ve özellikle gelecek kaygısı taşıyan yükseköğretim öğrencilerinin durumu sürekli kaygı seviyeleri bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışma, çeşitli üniversitelerin yükseköğretimin farklı kademelerinde eğitim gören 443 öğrenciye online anket yöntemi ile tamamen gönüllük esasına uyarak yapılmıştır. Sorularla Covid-19 pandemisi ile birlikte öğrencilerin bakış açılarını ve mevcut durumlarını analiz etmeye çalışılmış, yapılan diğer araştırmalar ile benzerlik göstererek öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı durumlarının arttığını tespit etmiştir (Lai, vd., 2020; Lee, 2020; Memiş Doğan ve Düzel, 2020). Bu çalışmada elde edilen durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyi bulguları (Göksu ve Kumcağız, 2020) çalışması ile de tutarlılık göstermektedir.

Katılımcıların bu süreçte yaşadığı kaygı düzeyi cinsiyet faktörü açısından irdelendiğinde, kadın bireylerin erkek bireylerden daha kaygılı olduğu görülmektedir. Literatürde de yapılan taramalarda kadın katılımcıların daha kaygılı oldukları belirtilmiştir (Duan ve Zhu, 2020; Wang, vd., 2020; Zhang, vd., 2020; Şahin, vd., 2020; Göksu ve Kumcağız, 2020). Diğer yapılan çalışmalarla da benzerlik gösteren bu durumun kadınların aile ve çevrelerini koruma güdüsünden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ailesine sürekli yardım ve kollama içgüdüleri ile hareket eden kadın bireylerin uzayan pandemi sürecinden ve yakınlarını kaybetme korkularından dolayı daha kaygılı olduğu düşünülmektedir. Yaş değişkeni açısından da durum değerlendirildiğinde, katılımcıların tüm yaş aralıklarında sürekli kaygı durumu görülürken, durumluk kaygınının 18-22 yaş ve 26 yaş ve üzeri bireylerde farklılaştığı

görülmektedir. Yaş açısından benzer çalışmalar mevcuttur (Memiş Doğan ve Düzel, 2020). Katılımcıların arasındaki genç bireylerin hayat maratonunda en başta yer aldıkları sırada meydana gelen pandeminin kişilerin üniversite sıralarında yer alırken yükledikleri motivasyon düzeyini olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

18-22 yaş arasındaki öğrenciler hayat karşı henüz deneyim kazanmadıklarından dolayı daha çabuk panik yaşamakta ve kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmaktadır. Aynı zamanda 30 yaş üstü katılımcılar açısından da hem ilerleyen yaş hem de ekonomik olumsuz veriler ve kapanan işyerleri ile yükseköğretimin son sıralarında hayat mücadelesinde belirsizliğe itmiştir denebilir. Doğal olarak bu belirsizlik kaygıyı artıracaktır.

Okul türü değişkeni ele alındığında enstitü öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı seviyeleri diğer gruplardan oldukça farklı bir biçimde düşük çıkmıştır. İki yıllık okul okuyacak olan yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim hayatlarının büyük kısmını belirsizlik ve uzaktan eğitim görenek okuması bireylerinin kaygı seviyesini artırmıştır. Zira eğitim boyunca özellikle mesleki ve teknik alanlarda okuyan öğrencilerin diplomaya giden yolda okulu görememeleri, iş hayatında karşılaşacakları problem ve yaşayış açısından kaygı oluşturmaktadır. Pandemi ile birlikte gelen karantina süreçleri, evde kal çağrıları ve hastalığın yayılım hızı öğrencilerin kaygılarını artırmış ve bu belirsizlik durumu olumsuz bir ortam yaratmıştır. Zira tüm bu sonuç ve yorumlar bu çalışmada elde edilen bulgulardan 4. Sınıf öğrencilerinin durum kaygı seviyelerinin yüksek çıkması ile tutarlılık göstermektedir. Memiş Doğan ve Düzel de (2020) çalışmalarında lisans mezunlarının kaygılarını ele almışlardır. Bu çalışmada pandemi süreci boyunca ailesinin yanında bulunup bulunmama durumu öğrencilerin kaygıları üzerinde anlamlı sonuçlar çıkarmamıştır. Fakat çalışmaya katılanların çoğunun karantina ve evde kal çağrılarında dolayı zaten ailesi ile birlikte olması durumu, güven duygusunu tetiklemiş, kişi ailesinin destek olacağını bildiği için de belirsizlik durumunu dolaylı yoldan ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla azalan kaygı ortam farkını ortadan kaldırmaktadır.

İnsanlar pandemi sonrasında hem kendi ülkesinin hem de dünyanın seyrini merak ettiklerinden haberlere ve çeşitli haber kaynaklarına daha fazla ilgi göstermişlerdir. Pandemi ile ilgili verilerin takibinin doğru yapılabilmesi, haber kirliliğinin önlenmesi için ülkelerin resmi kanalları ve sağlık bakanlıkları tarafından açılan özel siteler ve uygulamalar görülmektedir. Ülkemizde de Sağlık Bakanlığı tarafından (www.covid-19.gov.tr) pandemiye yönelik özel veri şablonları ile takip edebilme olanağı hazırlanmış ve halkımıza sunulmuştur. Bu tablolarda günlük enfekte olan hasta, ölen, yatan ve iyileşen hasta sayıları paylaşılmakta, verilerdeki artan değişim ve ölüm sayıları toplumsal kaygıyı arttırmaktadır. Bu çalışmada da pandemi ile katılımcıların haber takibi sıklıklarının arttığı ortaya koyulmuştur. Katılımcı bireyler, günlük veri takibi ile belirsizlik durumunu ortadan kaldırmayı veya azaltmayı düşünürken artan sayılar hem durumluk hem de sürekli kaygıyı artırmıştır. Memiş Doğan ve Düzel (2020) çalışmalarında bireylerin normal yaşamdan uzaklaşmaları ve dini ritüellerini yerine getirememesinin kaygı seviyesini yükselttiği sonucu elde edilmiş olup, mevcut çalışmada da öğrencilerin kaygı seviyesini azaltmak için evde kalma sürecinde dini ritüellere yöneldikleri görülmektedir.

Durumluk kaygı puan ortalamaları ile sürekli kaygı puan ortalamaları arasındaki ilişkinin anlamlılık derecesini belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi neticesinde Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin durumluk kaygı ortalamaları ile sürekli kaygı ortalamaları arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r(443) = .46, p < .05$). Değişkenler arasında pozitif ilişki, durumluk kaygının artması ile sürekli kaygının da arttığı anlamına gelmektedir. Pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile başlayan ve hala da devam eden bu belirsizlik sürecini önceden değerlendirebilmek amacıyla bu nicel çalışma tasarlanmıştır. Kaygı seviyesinin arttığı bu süreç, aşı çalışmalarının da yavaş

ilerlemesi ve hasta sayılarının yükselmesi ile psikolojik sonuçlara sebep olacak gibi görülmekte, hatta bazı uzmanlar tarafından artan kaygı ile birlikte 3. dalganın psikolojik olacağı dile getirilmektedir (www.ntv.com.tr). Kaygı, toplumsal şiddete sebep olabilir, o sebeple asla göz ardı edilmemelidir. Yapılan bu araştırmalardan elde edilen bulguların ilgili uzmanlardan oluşan ekipler tarafından takip edilmesi ve ihmal edilen sosyal sağlık, toplumsal psikoloji ve bireysel kaygıların bu uzman ekiplerdeki profesyoneller tarafından önlenmesi umut edilmektedir. Çölgeçen ve Çölgeçen'in de (2020) belirttiği gibi ancak tüm kurum ve kuruluşların bütüncül bir yaklaşım sergilediğinde sorunlar çözülecek ve pandemiden kaynaklı kaygı azalacaktır.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda; tüm üniversite öğrencilerini kapsayan bir çalışma yapılarak Covid-19 pandemi süreci sonrasındaki durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyleri incelenebilir. Mevcut çalışmada demografik değişkenler kullanılmış olup daha farklı değişkenler ve yöntemler kullanılabilir. Pandeminin ve beraberinde uzaktan eğitimin sürecinin devam etmesi öğrencileri etkileyen kısıtlamaların kaygı üzerindeki etkilerini ve devamlılığının getireceği sorunları incelemeyi gerektirebilir. Muhakkak ki evde kalma sürecinin öğrenciler açısından olumlu katkıları da olacak ve öğrenci Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en üstte bulunan kendini gerçekleştirme fırsatını da gelişimine katkı yapacak faaliyetleri yaparak bulacaktır. Bu süreç gerek yeni dil öğrenimi gerekse mesleki açık çevrimiçi kurslara katılma ve benzeri eğitimleri alma şeklinde gerçekleşebilecektir. Gelecek çalışmalarda demografik değişkenlerin kendini gerçekleştirme süreçlerine etkisi de bir çalışma konusu olabilir. Bu süreç dijital çağın yeni trendlerini görmek ve buna göre kendini geleceğe hazırlayacak eğilimlere yönelmek açısından da önemlidir. Bu yönüyle kaygıyı azaltacak bu tür kazanımları inceleyen çalışmalarda yapılabilir. Ayrıca kaygıyı artıran faaliyetlerin bu duruma olumsuz etkileri de geçen zamanın ardından araştırılmalı ve kaygılarını azaltmak için yaptıkları faaliyetlerin neticeleri ile kıyas yoluna gidilmelidir.

Bu çalışma pandemi süreci ve üniversite öğrencileri ile ilgili ön çalışma niteliğinde olduğundan daha kapsamlı ve ayrıntılı incelenmesinin ileride yaşanabilecek pandemi benzeri olaylara hazırlanmak açısından önemli olduğunu vurgulamak isteriz. Kaybedecek şeyi olmayanların veya hedefi olmayanların kaygısı da olmaz. Biz, hedefi olan ve bundan kaynaklanan kaygıları yöneterek fırsata çevirerek çağı okuyan üniversite gençliği olmasını umuyoruz.

Kaynaklar

- Açıkgöz, S. C. (2019). *Depresyon, panik bozukluk ve yaygın anksiyete bozukluğunun psikolojik sağlık/sağlamlık/dayanıklılık ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ağır, F. (2007). *Özel okullarda ve devlet okullarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin uzakta eğitime karşı tutumlarının belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Arslan, F. ve Korkmaz, Ö. (2019). İlahiyat lisans tamamlama uzaktan eğitim öğrencilerinin etkileşim kaygıları ve uzaktan eğitime dönük tutumları. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 12-25.
- Barış, M. F. (2015). Üniversite öğrencilerinin uzaktan öğretime yönelik tutumlarının incelenmesi: Namık Kemal Üniversitesi örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 36-46.
- Basmacı, G., Tektaş, M., Tektaş, N. ve Ceviz N. Ö. (2017). Kaygı düzeylerini etkileyen faktörler: önlisans öğrencileri ve mezunları üzerine bir araştırma. *Istanbul Journal of Social Sciences*, 18, 69-85.

- Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve müphemlik*. (Çev. İsmail Türkmen). Ayrıntı Yayınları. İstanbul.
- Belge, J. (2019). *Bir grup yetişkinde depresif semptomlar, anksiyete semptomları ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Benard, B. (2004). *Resiliency: What we have learned*. San Francisco, CA: WestEd.
- Birinci, K. (2010). *Uzaktan eğitim ve din öğretiminde bir uygulama örneği: İlahiyat lisans tamamlama (İLİTAM)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bower, B. L. ve Kamata, A. (2000). Factors influencing student satisfaction with online courses. *Academic Exchange Quarterly*, 4(3), 52-56.
- Bozkurt, H. B. (2018). Aşı reddine genel bir bakış ve literatürün gözden geçirilmesi. *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi*, 8(1), 71-76.
- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L. ve Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour research and therapy*, 44(4), 585-599.
- Cullen, W., Gulati, G. ve Kelly, B. D. (2020). Mental health in the Covid-19 pandemic. *QJM: An International Journal of Medicine*, 113(5), 311-312.
- Cüceloğlu, D. (1992). *İnsan ve Davranışı*. (3. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çölgeçen, Y. ve Çölgeçen, H. (2020). Covid-19 Pandemisine bağlı yaşanan kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 261-275.
- Duan, L. ve Zhu, G. (2020). Psychological interventions for people affected by the Covid-19 epidemic. *The Lanset*, 7(4), 300-302.
- Dugas, M. J., Gosselin, P. ve Ladouceur, R. (2001). Intolerance of uncertainty and worry: Investigating specificity in a nonclinical sample. *Cognitive Therapy and Research*, 25(5), 551-558.
- Erarslan, Ö. (2014). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik sağlık ile depresif belirtilerle yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkide benlik saygısı, pozitif dünya görüşü ve umudun aracı rolünün incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eriş, Y. ve İkiz, F. E. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkileri. *Turkish Studies*, 8(6), 179-183.
- Fotiadou, A., Angelaki, C. ve Mavroidis, I. (2017). Learner Autonomy as a factor of the learning process in distance education. *European Journal of Open Distance and e - Learning*, 20(1), 95-110.
- Gezgin, H., Çam, O. ve Karademir, M. (2010). Yaygın anksiyete bozukluğu tanılı bireylere verilen psikoeğitimin tedavideki etkinliğinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 13, 65-76.
- Göksu, Ö. ve Kumcağız, H. (2020). Covid-19 Salgınında bireylerde algılanan stres düzeyi ve kaygı düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 463-479.
- Hjemdal, O., Vogel, P. A., Solem, S., Hagen, K. ve Stiles, T. C. (2011). The relationship between resilience and levels of anxiety, depression, and obsessive-compulsive symptoms in adolescents. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 18(4), 314-321.
- Horzum, M. B. (2003). Sakarya Üniversitesi Eğitim fakültesinde görev yapan öğretmen elemanlarının İnternet destekli eğitime yönelik düşünceleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 246- 262.
- Karamustafalıoğlu, O. ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2), 65-74.
- Kasapoğlu, F. (2020). COVID-19 Salgını sürecinde kaygı ile maneviyat psikolojik sağlık ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 599-614.

- Kaymakcan, R., Meydan H., Telli A. ve Cevherli, K. (2013). Paydaşlarına göre ilahiyat lisans tamamlama (İLİTAM) programının değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 71-110.
- Kluge, H. H. P. (2020). *Statement-Physical and mental health key to resilience during COVID-19 pandemic*. Erişim adresi (20.12.2020): <https://www.euro.who.int/en/media-centre/sections/statements/2020/statement-physical-and-mental-health-key-to-resilience-during-covid-19-pandemic>
- Köknel, Ö. (1982). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N. ve Hu, S. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3(3), 1-12.
- Lee, S. A. (2020). Coronavirus anxiety scale: A brief mental health screener for COVID-19 related Anxiety. *Death Studies*, 44(7), 393-401.
- Memiş Doğan, M. ve Düzel, B. (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 739-752.
- Min, J., Jung, Y., Kim, D., Yim, H., Kim, J., Kim, T. ve Chae, J. (2013). Characteristics associated with low resilience in patients with depression and/or anxiety disorders. *Quality of Life Research*, 22(2), 231-241.
- Öner, N. ve Compte, A. L. (1983). *Durumluk ve sürekli kaygı envanteri el kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öz, F. (2010). *Sağlık alanında temel kavramlar*. İstanbul: İmaj Yayınları.
- Özmen, Z. M. (2010). Bir lisansüstü öğrencisinin telekonferans ve uzaktan eğitim uygulamaları dersindeki deneyimleri. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 1(2), 217-232.
- Öztürk, O. ve Uluşahin, A. (2011). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (11. bs.). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Perişan, N. (2018). *Kaygı, psikolojik dayanıklılık ve başa çıkma yolları arasındaki ilişki: Üst bilişin aracı rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Rahat, E. (2014). *Benlik kurgusu, sosyal destek, başa çıkma stilleri ve yılmazlığın üniversite yaşamına uyumu yordama güçlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tokat.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, 58(3), 307-321.
- Strong, P. (1990). Epidemic psychology: A model. *Sociology of Health & Illness*, 12(3), 249-259.
- Şahin, T., Aslaner, H., Eker, O. O., Gökçek, M. B. ve Doğan, M. (2020). A questionnaire study effect of COVID-19 pandemic on anxiety and burnout levels in emergency healthcare workers. *International Journal of Medical Science and Clinical Invention*, 7(9), 4991-5001.
- Şengür, D. (2020). Investigation of the relationships of the students' academic level and gender with Covid-19 based anxiety and protective behaviors: A data mining approach. *Turkish Journal of Science and Technology*, 15(2), 93-99.
- Tantan Ulu, Ş. (2019). *Kaygı, karar verme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Teachman, B.A. ve Allen, J. P. (2007). Development of social anxiety: Social interaction predictors of implicit and explicit fear of negative evaluation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35, 63-78.
- Terzi, Ş. (2006). Adaptation of resilience scale (RS) to the Turk culture: It's reliability and validity. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 77-86.

- Therault, D. (2017). Implementation of promising practices for LGBTQ inclusion: A multilevel process. *Journal of Park and Recreation Administration*, 35(3), 122–134.
- Türk Dil Kurumu. (TDK). (2020). *Türkçe sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr>
- Uluçay, T., Özpolat, A. R., İşgör, İ. Y. ve Taşkesen, O. (2014). Lise Öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *NWSA-Education Sciences*, 9(2), 234-247.
- Ülkü, S. (2018). *İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Xiang, T. X., Liu, J. M., Xu, F., Cheng, N., Liu, Y., Qian, K. J. ve Zhang, W. (2020). Analysis of clinical characteristics of 49 patients with coronavirus disease 2019 in Jiangxi. *Chinese Journal of Respiratory and Critical Care Medicine*, 19(2), 154-160.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C.S. ve Ho, R.C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (covid-19) epidemic among the general population in China. *Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729.
- WHO. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic*. Erişim adresi (20.12.2020): https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019?gclid=Cj0KCQjwUz3BRDTARIsAMg-HxXRYc-axDMfB5Z4xv2NAXXL8XnP7qAqEBkOBPXqb3WslDzUEctmQaAmYsEALw_wcB
- Williams, M. T., Domanico, J., Marques, L., Leblanc, N. J. ve Turkheimer, E. (2012). Barriers to treatment among African Americans with obsessive-compulsive disorder. *Journal of anxiety disorders*, 26(4), 555-563.
- Yalım, D. (2007). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin uyumu: Psikolojik sağlamlık, başa çıkma, iyimserlik ve cinsiyetin rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, F. N. (2019). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile benlik saygısı düzeyleri arasında umudun aracı rolü üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zengin, B. ve Şengel, Ü. (2020). Üniversite Öğrencilerinin gelecekleriyle ilgili kaygı ve beklentilerinin belirlenmesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 435-454.
- Zhang, W., Wang, K., Yin, L., Zhao, W., Xue, Q., Peng, M., Min, B., Tian, Q., Leng, H., Du, J., Chang, H., Li, W., Shangguan, F., Yan, T., Dong, H., Han, Y., Wang, Y., Cosci, F. ve Wang, H. (2020). Mental health and psychosocial problems of medical health workers during the covid-19 epidemic in China. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 89, 242–250